

tosin suostu uskomaan, että niin koskaan käykään.

Käsitykseni Kalevalan opetuksesta ovat muodostuneet enemmänkin sivustakatsojan havainnoista kuin omista opetuskokemuksista. Tuoreimmat vaikutelmat ovat peräisin Oulun normaalikoulusta, jossa suoritan opetusharjoitteluni. Harjoituskoulun ilmapiiri innostaa, ja siellä voi ihanteellisen hyvin hyödyntää esim. erilaista havaintomateriaalia. Silti ei harjoituskoulu tietysti vastaa kuvaa todellisesta koulutyöstä. Kun Kalevalan juhluvuosikin vielä on sävyttämässä mielialoja, myönnän, että kirjoitukseni kimpoaa kovin suotuisista lähtökohdista.

Innostukseen tarvitaan tietoa

On hyvä, että Kalevalan kouluopetuksen tilaa ajoin selvitetään. Kunkin opettajapolven on ratkaistava suhteensa Kalevalaan, ja opetusta on jatkuvasti uudistettava ajan hengen mukaiseksi. Käsiini sattui kolme vuosikymmentä sitten Uudessa Suomessa julkaistu artikkeli, jossa lehtori Inkeri Tuovinen pohtii, miksi Kalevala ei onnistu koulussa. Tulokset olivat yllättävän yhteneviä niiden vastausten kanssa, joita äidinkielen opettajat ja oppijat ovat antaneet viime vuonna tehtyyn kyselyyn. Aina on puhuttu oppilaiden vaikeasta iästä, nuorelle vieraasta Kalevalan maailmasta ja opettajan huonoista tiedoista. Päälimmäiseksi nostaisin kysymyksen opettajan omista asenteista. Opettajan innostus huuhtoo tiehensä monta vaikeutta. Mutta jos opettajan tiedot Kalevalasta ovat rapistuneet, into laimentunut tai jos tietoa enempää kuin intoakaan ei ole koskaan ollut, niin ketäpä opetus lämmittäisi?

Opettaja tarvitsee aset Kalevalan opetuksen, ja hänen on niitä myös käytettävä. Ellei aseita ole, ne pitää hankkia.

Oululaiset suomen kielen opiskelijat heräsivät pari vuotta sitten vaatimaan kurssia Kalevalan opetuksesta. Harva meistä oli innostunut Kalevalasta, sillä ei tätä ikäluokkaa juuri ole eepoksilla rasi-

Kalevalako ei onnistuisi koulussa?

Opetusharjoittelijan ajatuksia Kalevalan kouluopetuksesta

Opetusharjoittelijan on helppo hekumoida. En ole vielä kohdannut kaikkia niitä hankaluuksia, jotka Kalevalan opetukseen ehkä kuuluvat. En osaa vielä kuvitella onnetonta tulevaisuuttani Kalevalan opettajana. Vielä minun ei ole tarvinnut pettyä Kalevalan opetukseeni. Vielä en

tettu. Jonkinlainen vapaaehtoinen pakko ajoi meidät liikkeelle. Karmaiseva oli ajatus äidinkielen opettajasta, joka ei Kalevalaa tunne.

Kurssi toteutettiin seminaarina. Alkuun kuului johdantoluentoja, joiden sisältöjä lehtori Irmeli Pääkkönen, kurssimme suunnittelija ja ohjaaja, on selvittellyt Äidinkielen opettajain liiton viimevuotisessa vuosikirjassa. Kurssin pääosana olivat opiskelijoiden yleensä pareittain tekemät esitykset jostain Kalevalan runosta tai laajemmasta kokonaisuudesta. Mukaan otettiin runon keskeisiä tulkintoja, tietoa syntypaikasta ja toisintojen levikistä, sananselityksiä ja usein myös ehdotuksia runon koulukäsittelyyn. Eräillä opiskelijoilla oli aiheina Kalevalan vaikutukset kuvataiteisiin, musiikkiin ja kirjallisuuteen. Tulkitseva esittäminen oli oma aiheensa. Väliin kuunneltiin kalevalaista laulantaa, katseltiin dioja ja tehtiin kuunnelmia. En tiedä, milloin innostus alkoi kohota, mutta sen muistan, että runsaan 50-tuntisen kurssin loppupuolella luentosalissa istui joukko Kalevalasta kiinnostunutta yliopistoväkeä; aivan ulkopuolisiakin oli etsiytynyt kuulemaan esityksiämme. Innostus oli tarttunut. Uskon vakaasti, että sama innostus voi tarttua opettajasta oppilaisiin myös koululuokassa eikä siihen tarvita yliluonnollisia kykyjä eikä kohtuuttomasti aikaakaan.

Olen kertonut oululaisten kurssista osoitukseksi siitä, että myönteinen asenne Kalevalaan ei aina synny spontaanisti. Työtä on tehtävä. Tuskin Kalevalan juhluvuosikaan innosti opettajia, elleivät nämä vaivautuneet ottamaan selvää keskusteluista, näyttelyistä ja kaikesta siitä juhlinnasta, jota kansalle tarjottiin. Innostukseen tarvitaan tietoa, ja sitä tähän vuoden mittaan saatiin. Monien muiden tavoin kokosin mittavan leikekokoelman artikkeleita Kalevalan uusista tutkimuksista, runojen tulkinnoista, vaikutuksista taiteisiin, vihjeistä koulun Kalevalajuhliin ja paljon muuta. Nyt aineistoa on helposti saatavilla. Ilman omia kokoelmia Kalevalasta tarjotaan monenlaista tietoa

kauniiden kansien välissä. Kumma on, jos ne eivät innosta.

Lyhyitä askeleita ja johdonmukaisuutta

Luullakseni moni opettaja vieroo Kalevalan opetusta vain siksi, että oppilaat suhtautuvat siihen vastahakoisesti. Kielteen asenne ei kuulu vain koulumaailmaan. Mieleeni tulee eräs Kalevalaan hyvin perehtynyt ystäväni, joka järjestötyössä toimiessaan oli lupautunut pitämään esitelmän sovittavasta aiheesta. Kalevalan juhluvuoden kunniaksi hän oli rohjennut ehdottaa jotain kalevalaista aihetta, mutta tästä joku sivistynyt kuulija oli tyrmistynyt ja esittänyt kuuluvasti vastalauseensa. Niinpä ystäväni oli vähin äänin luopunut Kalevalastaan ja kertonut sen sijaan vuosien takaisesta matkastaan etelän lomakohteeseen. Kuulijat olivat olleet tästä kovin haltioissaan. Tällaisessa vapaaehtoisessa aikuistyössä ei liene viisasta väkisin tyrkyttää Kalevalaa kuulijoille. Opettaja on toisenlaisessa asemassa, ja siinä häneltä vaaditaan lujutusta.

Suurin osa luokan vastustuksesta on vain näennäistä kapinointia kaikkea vanhaa ja vierasta kohtaan. Mutta sitten on niitäkin oppilaita, joiden mielestä Kalevalan täytyy olla kuiva kirja. He ovat sitä selanneet ja tietävät asian. Nämä oppilaat ovat opettajalle haaste. He panevat opettajan miettimään, miten Kalevalaa pitäisi lähestyä juuri tämän luokan kanssa.

Jos opettaja tuntee oppilaansa, Kalevalansa ja yleensä ajan henkeä, hän voi kyllä kääntää tilanteen Kalevalan voitoksi. Eräs äidinkielen opettaja oli saanut oppilaansa kiinnostumaan Kullervosta, kun hän oli sopivalla hetkellä osannut luvata seksiä ja väkivaltaa. Ennen kuin luokka kuitenkaan pääsee tästä nauttimaan, opettajan pitää taluttaa se tapahtumapaikalle kalevalaiseen maailmaan. Oppilaat tarvitsevat tietoa runojen esitystilanteista, esittäjistä, löytöpaikoista, kalevalanmistasta, kansanrunouden lajeista ja muista runon taustalla vaikuttavista seikoista.

Äidinkielen opetus

Senkään opettaminen ei ole ikävää, kun käytettävissä ovat videot vesilinnunkansoineen ja eliasvaeltajineen. Lyhyin askelin lähestytään Kalevalaa.

Runojenkin käsittelyssä videot, diat ja äänitteet ovat tärkeitä havainnollistajia. Kokeneet äidinkielen opettajat ovat antaneet arvokkaita vihjeitä hyvistä metodeista. Kalevalan opetusta alkaa vaivata sama runsaudenpula kuin äidinkielen muitakin aloja. Vaarana on helposti se, että sinänsä hyvät opetustavat eivät palvelekaan kokonaisuutta. Luokka vaistoa herkästi, jos opettaja lankeaa halpahintaiseen kossikeluun. Kesken Lemminkäis-runojen teeman käsittelyn ei pidä kääntää runoja slangille tai murteelle, ellei halua saada luokkaa hämilleen. Minulla ei ole kokemusta runojen kääntämisestä oppilaiden kielelle, mutta ehkä sekin jossain tilanteessa tuoreuttaa käsittelyä. Kalevalanmittaa ei silti pitäisi karttaa; sehän oppilaita konkreettisesti muistuttaa runojen ajattomuudesta. Kalevalankieli pitää nähdä välineenä, joka on säilyttänyt runot vuosisadasta toiseen. Myös sen vuolaus ja kuvailuvoima voivat tuottaa elämyksiä sarjakuvien ja mainosten kieleen tottuneille nuorille.

Kalevalan käsittely saisi uusia ulottuvuuksia, jos musiikin ja kuvaamataidon opettajat voisivat vieraila asiantuntijoina äidinkielen tunnilla. Suurista puheista huolimatta tuntikehys ei tainnut monesakaan koulussa helpottaa aineiden integrointia. Hyvä olisi, jos taideaineissa voitaisiin käsitellä kalevalaisia aiheita edes suunnilleen samoihin aikoihin kuin äidinkielen tunnilla. Läntisessä naapurimaassamme yhdentäminen kuuluu olevan jo pitkällä, joten mahdotonta se ei kai olisi meilläkään.

Johdonmukainen ja innostava opetus tuottaa tulosta. Tätä kirjoittaessani eräs ohjaavista opettajistani on päättämässä Kalevalan opetustaan, joka kesti noin kuusi viikkoa. Jakson lopuksi hän tiedusteli kirjallisesti oppilaiden vaikutelmia, eikä kai ole yllätys, että luokka suhtautui Kalevalaansa jotensakin myönteisesti.

Kyllä yhdeksäsluokkalaiset osaavat jo arvostaa tietoa sinänsä, vaikka eivät kansalliseepoksesta muuten syttyisikään. Tietenkään Kalevalan opetus ei koskaan voi satuttaa kaikkia luokassa, ja sitkeimmät jatkavat kapinointia periaatteestakin loppuun asti. Kun sentään jotkut oppilaat osoittivat vilpittömästi kiinnostustakin, opettaja voi kai olla tulokseen tyytyväinen.

Humaani Kalevala

Inkeri Tuovinen kyseli aikoinaan, miksi Kalevala ei onnistu koulussa. Oma asenteeni paljastuu otsikostani. Kyllä kai Kalevala onnistuu, mutta miten sitten moni muu asia? Paljon vaikeammalta tuntuu nuoresta opettajasta lähteä käsittelemään niitä ratkaisuja, jotka ovat sidoksissa meitä lähellä olevaan aikaan ja elämäntilanteeseen. Miten lähestyä esim. Tuntematonta sotilasta sodan pelossa elävien nuorten rauhanpuolustajien kanssa? Kalevala voisi tarjota apua tähänkin, sillä sen ratkaisut perustuvat siihen, mikä ihmismielellä on muuttumatonta. Kalevala on humaani eepos, jonka ihmiskohtalot kertautuvat meidän ajassamme ja aikamme kirjallisuudessa.

Nykyynuori kaipaa kipeästi turvallisuuden ja elämän jatkuvuuden tunnetta. Siksi häntä huojentaa tieto siitä, että hänen kaltaisiaan tahtovia ja tuntevia ihmisiä on elänyt ennenkin. Seksi ja väkivalta eivät sittenkään jää päällimmäisiksi muistoiksi äidinkielen tunnilta.

TUULA UUSI-HALLILA